

РОЗДІЛ 2. ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ

Андрійчук Тетяна Сергіївна

**Деліберативна демократія:
міжнародні стандарти та тенденції розвитку в Україні**

УДК 321.7

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2025-4.2>Стаття поширюється на умовах ліцензії
CC BY 4.0**Андрійчук Тетяна Сергіївна**кандидат політичних наук,
старший викладач

Національного університету

«Києво-Могилянська академія»

вул. Григорія Сковороди, 2,

Київ, Україна;

заступник завідуючого відділом

Секретаріату Кабінету Міністрів України

вул. Михайла Грушевського, 12/2,

Київ, Україна

ORCID: 0000-0003-3832-6252

Концептуальна модель деліберативної демократії є одним із способів посилення громадської участі в рамках представницької демократії. Інтерес до цієї моделі зростає як у світі, так і в Україні. При цьому наявна тенденція стандартизації підходів до деліберативної демократії на міжнародному рівні, що актуалізує дослідження відповідних документів та визначення можливостей їх впровадження в Україні. Тож метою статті є дослідження спроб інституціоналізації деліберативної демократії на рівні міжнародних стандартів та рекомендацій, а також – відповідних процесів в Україні. Автор зосередив увагу на стандартах та рекомендаціях, що відображені в нещодавно прийнятих документах про деліберативну демократію міжнародних організацій та ЄС. Крім того, увага приділена процесу впровадження деліберативних практик в Україні. Застосовані, зокрема, нормативно-ціннісний, структурно-функціональний, інституціональний методи дослідження, а також методи аналізу, синтезу і прогнозування. У статті проаналізовані тематичні документи ОЕСР та ЄС, що є важливими орієнтирами для України, враховуючи подану заявку на приєднання до ОЕСР та євроінтеграційні процеси. Особливу увагу приділено «першому міжнародному стандарту» деліберативної демократії – Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи, членом якої є Україна. У контексті стандартів та рекомендацій міжнародних організацій проаналізований досвід впровадження деліберативних практик в Україні, що відбувається в складних умовах повномасштабної війни. Відзначені наявні тенденції в цій сфері, зокрема перші громадські асамблеї у м. Звягелі та Славутіч; громадянська панель у м. Конотопі; заплановані деліберативні обговорення у м. Києві та Житомирі; визначення завдання щодо популяризації деліберативної демократії в рамках реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та євроінтеграційної дорожньої карти з питань функціонування демократичних інституцій. Водночас виокремлені фактори, що можуть ускладнювати масштабування впровадження деліберативної демократії в Україні у найближчому періоді. Зокрема, йдеться про відсутність законодавчої бази та системного підходу, обмеженість ресурсів, залежність від міжнародної підтримки.

Ключові слова: деліберативна демократія, деліберативна демократія, громадська участь, громадська асамблея, громадянська панель.

Вступ. Концептуальна модель деліберативної (дорадчої) демократії є однією зі спроб удосконалити та «розширити» межі сучасної представницької демократії, якій властиві «розриви» громадської участі між виборами. Сам термін «деліберативна» можемо визначити як тривале, ретельне та аргументоване обговорення шляхом розгляду різних точок зору та формування спільного судження. За своєю природою деліберативна відрізняється від інших, більш звичних публічних обговорень. Цей процес є тривалим та інформаційно інтенсивним, учасники мають можливість почути різні точки зору від експертів та інших заінтересованих сторін, а також обмінюватися думками й пропозиціями, досягати порозуміння й формулювати спільні рекомендації, а не окремі поспішні думки. Деліберативні процеси можуть сприяти більшій легітимізації рішень органів влади, оскільки вони є результатом спільної роботи представників громадськості, а не політиків чи публічних службовців (це особливо важливо, коли йдеться про розв'язання складних проблем,

роботу з дилемами і полярностями у громадській думці, балансування інтересів різних суспільних груп, прийняття довгострокових рішень). Дослідники і практики можуть по-різному визначати деліберативні процеси – це можуть бути як спеціально розроблені формати обговорень (громадські асамблеї, громадянські платформи, журі, деліберативні опитування та ін.), так і більш прості формати обговорень, що, водночас, передбачають достатньо часу і можливостей для належної деліберативної участі. Для багатьох спеціальних форматів особливо важливим є збалансований підбір учасників, що реалізується шляхом жеребкування чи лотереї.

Зародження ідей деліберативної демократії відбулося ще у 1970–1980-х роках (праці Б. Барбера, Дж. Бернхайма, Дж. Бессета, Ю. Габермаса, Дж. Коена та ін.). Пізніше інтерес до цієї концептуальної моделі відроджувався декількома хвилями. Чергова така хвиля розпочалася у 2010-х роках та триває й досі, про що свідчать як праці дослідників (Т. Бурісіус, М. Воррен, Дж. Драйзек, С. Елстуб,

Л. Карсон, К. Лафонт, Дж. Фішкін та ін.), так і розвиток відповідних практик – за даними дослідження країн-членів ОЕСР станом на 2020 р., делеберативні процеси використовувалися на всіх рівнях управління: місцевому (52%), регіональному (30%), національному (15%) та міжнародному чи наднаціональному (3%) [5].

В Україні інтерес науковців до делеберативної демократії суттєво посилюється після 2020 року і продовжує зростати попри повномасштабну війну. Дослідники приділяють все більше уваги поглибленому нормативному, у т.ч. критичному, аналізу цієї концептуальної моделі (О. Лазоренко та А. Квятковська [14], Н. Ротар [23] та ін.) та дослідженню відповідного досвіду інших країн (Х. Кохалик [13], Б. Михальчук [16], О. Харитонюк [25] та ін.).

Разом з цим протягом останніх декількох років на міжнародному рівні відбувається стандартизація підходів до делеберативних обговорень, що актуалізує дослідження відповідних документів та визначення можливостей їх впровадження в Україні.

Мета та завдання. Метою статті є дослідження спроб інституціоналізації делеберативної демократії на рівні міжнародних стандартів та рекомендацій, а також – відповідних процесів в Україні. Завдання передбачають: 1) аналіз стандартів та рекомендацій, відображених у нещодавніх документах про делеберативну демократію міжнародних організацій та ЄС; 2) визначення стану та перспективи впровадження делеберативних практик в Україні.

Методи дослідження. У роботі застосовані, зокрема, нормативно-ціннісний, структурно-функціональний, інституціональний методи, а також методи аналізу, синтезу і прогнозування.

Результати. Перші спроби стандартизації на міжнародному рівні підходів до впровадження делеберативної демократії належать, насамперед, Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Цей процес відбувався в тісному зв'язку з розвитком принципів відкритого врядування – на виконання завдань Рекомендацій для країн-учасниць щодо відкритого врядування [8]. Результати дослідження відповідного досвіду різних країн у 2020 році були узагальнені та проаналізовані експертами ОЕСР у ґрунтовному звіті «Інноваційна участь громадян та нові демократичні інституції. Спіймати делеберативну хвилю» [5]. Експерти відзначили, що делеберативні процеси добре працюють для таких типів проблем, як дилеми, зумовлені цінностями, складні проблеми, що вимагають компромісів, та довгострокові питання, що виходять за рамки короткострокових стимулів виборчих циклів [5].

Наступним кроком у 2021 році стало визначення ОЕСР «Восьми способів інституціоналізації делеберативної демократії» як посібника для

публічних службовців та політиків [3]. Кращі стандарти делеберативної демократії у цьому документі вже виходять за межі проведення окремих делеберативних обговорень, що не є новими для багатьох країн. Експерти ОЕСР пропонують рухатися далі – інституціоналізувати делеберативні механізми та пропонують 8 можливих моделей для цього: 1) поєднання постійних громадських асамблей як консультативно-дорадчих органів з разовими громадянськими панелями; 2) створення делеберативних комітетів, які об'єднують громадян та депутатів представницьких органів; 3) поєднання делеберативної та прямої демократії – попереднє делеберативне обговорення ініціатив, що будуть винесені на загальне голосування; 4) створення постійних громадських дорадчих панелей (груп), що будуть організовувати регулярні делеберативні обговорення; 5) послідовне проведення делеберативних обговорень з різним складом учасників протягом усіх етапів циклу вироблення політичного рішення; 6) надання громадянам можливостей ініціювати делеберативні обговорення (наприклад, через петиції); 7) визначення обов'язковості делеберативних обговорень щодо окремих, особливо важливих для громадян питань; 8) впровадження делеберативних обговорень у місцеве стратегічне планування [3]. Про системний підхід ОЕСР у відповідній сфері свідчить й підготовка Керівних принципів (настанов) з оцінювання репрезентативних делеберативних процесів (2021) [4], а також ведення міжнародної бази кращих практик делеберативних обговорень [6].

Слід відзначити, що згадані вище документи ОЕСР, хоча і не мають статусу обов'язкових до виконання, здійснили суттєвий вплив на початок інституціоналізації делеберативної на рівні ЄС (22 з 38 членів ОЕСР є державами-членами ЄС). Так, відповідні напрацювання були враховані під час організації наймасштабнішого делеберативного процесу ЄС – Конференції про майбутнє Європи (2021–2022 роки) [2], подальшого впровадження європейських громадянських панелей та асамблей, а також розроблення рекомендацій Європейської Комісії, що мають більш обов'язковий характер для держав-членів ЄС. Йдеться про прийняття у 2023 році Рекомендацій Європейської Комісії щодо сприяння залученню й ефективній участі громадян та організацій громадянського суспільства в процесах формування державної політики [1]. Європейська Комісія, серед іншого, закликала держави-члени підтримувати та просувати індивідуальні та колективні способи участі, такі як громадянські панелі, громадські асамблеї та інші формати діалогу та співтворення (заходи, що виходять за рамки мінімальних стандартів публічних консультацій); забезпечити якомога більшу інклюзивність при запрошенні громадян до обговорень, використовуючи статистичні методи та демографічні крите-

рії; створювати умови, щоб громадська участь не обтяжувала (у т.ч. за необхідності відшкодовувати витрати на участь) [1].

У 2023 році європейським державам, у т.ч. Україні як члену Ради Європи, також був запропонований «перший міжнародний стандарт» деліберативної демократії – Рекомендацію Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо деліберативної демократії [7]. Документ ґрунтувався на попередньому Звіті про деліберативну демократію, в якому відзначалося, що роль і мета деліберативної демократії, а також те, як вона може функціонувати в рамках представницької демократії, потребують кращого формулювання та розуміння [9]. У документі Комітету міністрів Ради Європи державам-членам Ради Європи рекомендовано: 1) визнати, що деліберативні процеси можуть доповнювати представницьку демократію; 2) проводити будь-який деліберативний процес відповідно до низки принципів: наявність правової бази; чіткість мандата та структури; справедливе представництво; активна та усвідомлена участь; компетентне сприяння; підзвітність; нагляд та належне управління; оцінювання та навчання; 3) вжити спеціальних заходів, включаючи, де це доречно, впровадження положень про деліберативну демократію у правову базу; 4) забезпечити поширення рекомендації серед органів влади на національному, регіональному та місцевому рівнях [7].

Важливо окремо звернути увагу на основні принципи, які відповідно до згаданої Рекомендації мають бути дотримані для впровадження деліберативної:

- правова база (ухвалення за потребою законодавства; створення відповідних правил та інструкцій);
- чіткий мандат і структура (графік, ресурси, персонал, кошти та ін.);
- справедливе представництво (прозорий відбір громадян-учасників незалежною та кваліфікованою організацією; репрезентативність та балансування представників різних груп, доступність та інклюзивність, зокрема шляхом відшкодування витрат на участь);
- поінформованість (можливість для учасників запитувати та отримувати будь-яку інформацію; достовірність джерел та доступна форма інформації; достатність часу для обмірковування, можливість запиту додаткових пояснень; підготовче і подальше безперервне навчання учасників);
- компетентна фасилітація (належна підготовка фасилітаторів; формування простору для дискусій, розбіжностей, діалогу без нав'язування висновків чи досягнення консенсусу будь-якою ціною; надання можливості учасникам дійти висновків самостійно; надання можливостей бути почутими);

– підзвітність (чіткий зв'язок між обговоренням та процесом прийняття рішень; прозорий механізм надання рекомендацій та їх врахування; звітування та пояснення прийнятих рішень; впровадження запобіжників неналежного впливу, маніпуляції та дезінформації);

– нагляд і належне управління (створення незалежного наглядового органу; відкритість та прозорість процесів; навчання навичкам деліберативної держслужбовців та учасників обговорення);

– оцінювання та навчання (самооцінювання або оцінювання незалежною організацією; публічність результатів оцінювання; визнання проблем, навчання та вдосконалення) [7].

У контексті розглянутих документів міжнародних організацій важливо проаналізувати і те, як розвивається процес впровадження деліберативної демократії в Україні. При цьому зауважимо, що некоректним є наведення прикладів звичайних публічних консультацій (наприклад, у працях В. Колпакова [12], Д. Левченко [15]). Враховуючи нормативно-правове забезпечення [19], а також практику їх впровадження, більшість форм публічних консультацій (особливо такі розповсюджені, як електронні консультації, зустрічі, засідання за круглим столом тощо) не є деліберативними. На відміну від звичних форм публічних консультацій деліберативні обговорення спрямовані та те, щоб дозволити учасникам детально вивчити інформацію, що стосується питання, винесеного на обговорення, та аргументовано обговорити усі точки зору для формування зваженого судження. Цей процес є більш тривалим, ніж, наприклад, проведення засідання круглого столу чи громадських слухань. За своєю природою до деліберативних форматів можуть наближатися лише окремі формати діалогових публічних консультацій, що застосовуються в Україні, – коли учасникам надається час і можливість для детального ознайомлення з проблемним питанням та участі у фасилітованому груповому обговоренні (наприклад, формати «світового кафе», «майстерні майбутнього», стратегічної сесії, фасилітованої зустрічі).

Водночас, Україна вже має перший досвід впровадження спеціальних деліберативних форматів. Восени 2024 року в м. Звягелі (Житомирська область) та Славутичі (Київська область) за підтримки Офісу Ради Європи в Україні були проведені перші громадські асамблеї, що стосувалися питань організації громадських локацій та поводження з побутовими відходами відповідно [17; 18]. Перша громадянська панель в Україні щодо ініціатив для розвитку і відпочинку молоді відбулася у 2024 році в м. Конотопі (Сумська область). Вона була проведена Фондацією польсько-української співпраці ПАУСІ за підтримки Міжнародного фонду «Відродження».

Рекомендації громадянської панелі увійшли до Програми комплексного відновлення громади територіальної громади [22].

Хоча пройшло не так багато часу для аналізу реального впровадження результатів перших громадських асамблей та панелі, досвід їх проведення став поштовхом для подальшого поширення деліберативних форматів на місцевому рівні. На цей раз вже на рівні значно більших громад – столиці та обласного центру. Так, за підтримки Офісу Ради Європи в Україні у 2025 році розпочато підготовку до громадської асамблеї Київської міської ради (про комплексну підтримку ветеранів та членів їхніх родин в Оболонському районі міста Києва) [24]. Проєкт «Bridge», що об'єднує зусилля Київської школи економіки, Еразмуського університету Роттердама, Університету Тарту, Технічного університету Берліна та Центру розвитку інновацій, підтримує проведення у 2025 році громадської асамблеї Житомирської міської ради з питань розвитку транспортної інфраструктури [11].

Також євроінтеграційні процеси, зокрема орієнтація на вже згадані Рекомендації Європейської Комісії, сприяли тому, що у 2025 році вперше завдання стосовно деліберативних процесів (вивчення та популяризації міжнародного досвіду) були включені до урядових документів – плану заходів з реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні [20] та Дорожньої карти України з питань функціонування демократичних інституцій [10].

Висновки. Значний внесок у популяризацію та стандартизацію деліберативних практик протягом останніх років належить, насамперед, ОЕСР, Європейській Комісії та Раді Європи. Стандарти ОЕСР та ЄС є важливим орієнтиром для України, враховуючи подану заявку на приєднання до ОЕСР та євроінтеграційні процеси. Водночас найбільш обов'язковий на характер для України мають стандарти деліберативної демократії, запропоновані Радою Європи, повноправним членом якої є наша держава. Відповідна Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи акцентує увагу держав-членів, зокрема, на важливості наявності відповідної правової бази, забезпечення справедливого представництва учасників, підзвітності та належного управління, оцінювання та навчання.

Разом з цим у нашій державі процес впровадження деліберативних практик відбувається під час повномасштабної війни. З одного боку, це свідчить про актуальність та затребуваність апробації нових форм громадської участі, які потенційно можуть бути більш результативними для обговорення чутливих і складних питань під час війни та повоєнного відновлення. Однак, з другого боку, в умовах війни органи державної влади чи міс-

цевого самоврядування мають значно обмежені ресурси. Організація громадських асамблей чи інших деліберативних обговорень – дороговартісний процес (кошти на розповсюдження запрошень та організацію відбору учасників, проведення інформаційно-навчальних заходів, фасилітацію обговорень, компенсацію витрат учасників, оренду приміщення та організацію харчування тощо). Тому перспективи подальшого розвитку деліберативної демократії суттєво залежать від підтримки міжнародних організацій.

Також масштабування деліберативних практик в Україні буде ускладнено без врахування такого важливого стандарту як правове забезпечення. В Україні на даний час воно відсутнє. І чинна постанов Кабінету Міністрів про консультації з громадськістю [19], і новий Закон України «Про публічні консультації» [21], що набере чинності після скасування воєнного стану, не врегульовують особливості та умови застосування саме деліберативних обговорень. Згадки про механізми деліберативної демократії в урядових документах, як ми вже зазначали, наразі стосуються вивчення та популяризації міжнародного досвіду.

Досвід проведення в Україні перших громадських асамблей та громадянської панелі є значним позитивним фактором. Разом з цим для нашої держави важливо орієнтуватися не лише на окремі практики. Як свідчать міжнародні стандарти (зокрема, 8 способів інституціоналізації від ОЕСР), важливим є не лише проведення окремих деліберативних обговорень, а системність їх впровадження. Для цього на державному рівні, а також з боку міжнародних організацій-партнерів мають заохочуватися системні рішення (наприклад, створення постійних деліберативних консультативно-дорадчих органів або визначення обов'язковості застосування саме деліберативних обговорень при прийнятті рішень в особливо важливих для громадян сферах).

Отже, з огляду на міжнародні стандарти перспективи розвитку деліберативної демократії в Україні у найближчий період суттєво залежатимуть від здатності забезпечити необхідне правове регулювання та системність у їх впровадженні, а також підтримки, у т.ч. ресурсної, з боку міжнародних партнерів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Commission Recommendation C/2023/8627 on promoting the engagement and effective participation of citizens and civil society organisations in public policy-making processes. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=PI_COM:C\(2023\)8627](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=PI_COM:C(2023)8627).
2. Conference on the Future of Europe. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/conference-future-europe_en#final-reports-and-proposals.

3. Eight ways to institutionalise deliberative democracy / OECD. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2021/12/eight-ways-to-institutionalise-deliberative-democracy_e1f898a0/4fcf1da5-en.pdf.

4. Evaluation Guidelines for Representative Deliberative Processes / OECD. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2021/11/evaluation-guidelines-for-representative-deliberative-processes_10b0cea1/10ccbfcf-en.pdf.

5. Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions. Catching the Deliberative Wave / OECD. URL: https://www.oecd.org/en/publications/innovative-citizen-participation-and-new-democratic-institutions_339306da-en.html.

6. OECD deliberative democracy database. URL: <https://airtable.com/appP4czQIAU1My2M3/shrX048tmQLI8yzdc/tblrttW98WGpdnX3Y/viwX5ZutDDGdDMEep>.

7. Recommendation of the Committee of Ministers to member States on deliberative democracy CM/Rec(2023)6 / The Committee of Ministers of the Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/recommendation-cm-rec-2023-6-of-the-committee-of-ministers-to-member-s/1680b4c36f>.

8. Recommendation of the Council on OECD Legal Instruments Open Government. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/public/doc/359/359.en.pdf>.

9. Report on deliberative democracy / European Committee on Democracy and Governance. URL: <https://rm.coe.int/report-on-deliberative-democracy-eng/1680aaf76f>.

10. Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу за кластером 1 «Основи процесу вступу до ЄС»: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/475-2025-%D1%80>.

11. Житомир готується до громадської асамблеї: мешканці отримують листи-запрошення / Перший Житомирський. URL: <https://1.zt.ua/news/misto/zhytomyr-gotuyetsya-do-gromadskoyi-asambleyi-meshkanczi-otrymuyut-lysty-zaproshehnyia.html>.

12. Колпаков В. К. Деліберация у публічному врядуванні: порівняльно-правовий аналіз практик зарубіжних держав і України. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. № 3, част. 2. С. 122–126.

13. Кохалик Х. Громадські асамблеї як інструмент залучення громадян до процесу ухвалення рішень в зарубіжних країнах. *Держава та регіони*. 2022. № 1 (75). С. 36–39.

14. Лазоренко О., Квятковська А. Демократія і громадський простір: нормативні моделі та український дискурс. *Філософська думка*. 2023. № 4. С. 71–102.

15. Левченко Д. Особливості функціонування громадянського суспільства в умовах деліберативної демократії. *Політологічний вісник*. 2021. № 87. С. 206–217.

16. Михальчук Б. Громадські асамблеї як форма громадської участі для зміцнення демократичних практик. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2025 (1). С. 26–29.

17. Новий рівень залучення громадян в умовах війни: в Україні завершилася перша Громадська асамблея. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/pioneering-democracy-under-wartime-conditions-ukraine-concludes-its-first-citizens-assembly>.

18. Перша в Україні Громадська Асамблея в дії: як громадяни впливають на прийняття рішень під час війни. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/ukraines-first-citizens-assembly-in-action-how-citizens-shape-decision-making-during-wartime>.

19. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/996-2010-%D0%BF>.

20. Про затвердження плану заходів з реалізації у 2025–2026 роках Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.03.2025 № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/246-2025-%D1%80>.

21. Про публічні консультації: Закон України від 20.06.2024 № 3841-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3841-20>.

22. Програма комплексного відновлення території Конотопської міської територіальної громади Сумської області. URL: <https://e-construction.gov.ua/files/restoration/2025-04-01/d90a7979-73b3-453a-9137-46142ed29956.pdf>.

23. Ротар Н. Тематичні панелі критичного дискурсу деліберативної демократії. Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент. 2024. № 15. С. 237–250.

24. У столиці зробили перші кроки до створення Громадської асамблеї / Вечірній Київ. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/116273/>.

25. Харитонюк О. Панель громадян (panel obywatelski) як нова форма деліберативної демократії. *Досвід Польщі*. Політикус. 2023. № 5. С. 115–121.

REFERENCES:

1. Commission Recommendation C/2023/8627 on promoting the engagement and effective participation of citizens and civil society organisations in public policy-making processes. Retrieved from: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=PI_COM:C\(2023\)8627](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=PI_COM:C(2023)8627).

2. Conference on the Future of Europe. Retrieved from: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/conference-future-europe_en#final-reports-and-proposals.

3. Eight ways to institutionalise deliberative democracy / OECD. Retrieved from: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2021/12/eight-ways-to-institutionalise-deliberative-democracy_e1f898a0/4fcf1da5-en.pdf.

4. Evaluation Guidelines for Representative Deliberative Processes / OECD. Retrieved from: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2021/11/evaluation-guidelines-for-representative-deliberative-processes_10b0cea1/10ccbfcf-en.pdf.

5. Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions. Catching the Deliberative Wave /

OECD. Retrieved from: https://www.oecd.org/en/publications/innovative-citizen-participation-and-new-democratic-institutions_339306da-en.html.

6. OECD deliberative democracy database. Retrieved from: <https://airtable.com/appP4czQIAU1My2M3/shrX048tmQLI8yzdc/tblrttW98WGpdnX3Y/viwX5ZutDDGdDMEep>.

7. Recommendation of the Committee of Ministers to member States on deliberative democracy CM/Rec(2023)6 / The Committee of Ministers of the Council of Europe. Retrieved from: <https://rm.coe.int/recommendation-cm-rec-2023-6-of-the-committee-of-ministers-to-member-s/1680b4c36f>.

8. Recommendation of the Council on OECD Legal Instruments Open Government. Retrieved from: <https://legalinstruments.oecd.org/public/doc/359/359.en.pdf>.

9. Report on deliberative democracy / European Committee on Democracy and Governance. Retrieved from: <https://rm.coe.int/report-on-deliberative-democracy-eng/1680aaf76f>.

10. Deiaki pytannia zabezpechennia perehovornoho protsesu pro vstup Ukrainy do Yevropeiskoho Soiuzu za klasterom 1 "Osnovy protsesu vstupu do YeS": rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14.05.2025 no. 475 [Some issues of ensuring the negotiation process on Ukraine's accession to the European Union under cluster 1 "Fundamentals of the EU accession process": Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine, 14.05.2025 no. 475]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/475-2025-%D1%80> [in Ukrainian].

11. Zhytomyr hotuietsia do hromadskoi asamblei: meshkantsi otrymuiut lysty-zaproshennia [Zhytomyr is preparing for a public assembly: residents receive invitation letters]. First Zhytomyr. Retrieved from: <https://1.zt.ua/news/misto/zhytomyr-gotuyetsya-do-gromadskoyi-asambleyi-meshkanczi-otrymuyut-lysty-zaproshennya.html> [in Ukrainian].

12. Kolpakov, V. K. (2025). Deliberatsiia u publichnomu vriaduvanni: porivnialno-pravovy analiz praktyk zarubizhnykh derzhav i Ukrainy [Deliberation in public governance: a comparative legal analysis of the practices of foreign states and Ukraine]. Analytical and Comparative Law, no. 3, part 2, pp. 122–126 [in Ukrainian].

13. Kokhalyk, Kh. (2022). Hromadski asamblei yak instrument zaluchennia hromadian do protsesu ukhvalenia rishen v zarubizhnykh krainakh [Public assemblies as a tool for involving citizens in the decision-making process in foreign countries]. State and Regions, no. 1 (75), pp. 36–39 [in Ukrainian].

14. Lazorenko, O., Kviatkovska, A. (2023). Demokratsiia i hromadskyi prostir: normatyvni modeli ta ukraïnskyi diskurs [Democracy and public space: normative models and Ukrainian discourse]. Philosophical Thought, no. 4, pp. 71–102 [in Ukrainian].

15. Lazorenko, O., Kviatkovska, A. (2021). Demokratsiia i hromadskyi prostir: normatyvni modeli ta ukraïnskyi diskurs [Peculiarities of the functioning of civil society in deliberative democracy]. Political Science Bulletin, no. 87, pp. 206–217 [in Ukrainian].

16. Mykhalchuk, B. (2025). Hromadski asamblei yak forma hromadskoi uchasti dlia zmitsnennia demokratychnykh praktyk [Public assemblies as a form of public par-

ticipation to strengthen democratic practices]. Journal of the National University "Ostroh Academy". Series "Law", no.1, pp. 26–29 [in Ukrainian].

17. Novyi riven zaluchennia hromadian v umovakh viiny: v Ukraini zavershylasia persha Hromadska asambleia [A new level of citizen engagement in wartime: the first Public Assembly has concluded in Ukraine]. Retrieved from: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/pioneering-democracy-under-wartime-conditions-ukraine-concludes-its-first-citizens-assembly> [in Ukrainian].

18. Persha v Ukraini Hromadska Asambleia v dii: yak hromadiany vplyvaiut na pryiniattia rishen pid chas viiny [Ukraine's first Public Assembly in action: how citizens influence decision-making during war]. Retrieved from: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/ukraine-s-first-citizens-assembly-in-action-how-citizens-shape-decision-making-during-wartime> [in Ukrainian].

19. Pro zabezpechennia uchasti hromadskosti u formuvanni ta realizatsii derzhavnoi polityky: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 03.11.2010 no. 996 [On ensuring public participation in the formation and implementation of public policy: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, 03.11.2010 no. 996]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/996-2010-%D0%BF> [in Ukrainian].

20. Pro zatverdzhennia planu zakhodiv z realizatsii u 2025–2026 rokakh Natsionalnoi stratehii spryannia rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini na 2021–2026 roky: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21.03.2025 no. 246 [On approval of the action plan for the implementation in 2025–2026 of the National Strategy for Promoting the Development of Civil Society in Ukraine for 2021–2026: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine, 21.03.2025 no. 246]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/246-2025-%D1%80> [in Ukrainian].

21. Pro publichni konsultatsii: Zakon Ukrainy vid 20.06.2024 no. 3841-IX [On public consultations: Law of Ukraine dated 20.06.2024 no. 3841-IX]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3841-20> [in Ukrainian].

22. Prohrama kompleksnoho vidnovlennia terytorii Konotopskoi miskoi terytorialnoi hromady Sumskoi oblasti [Program for the comprehensive restoration of the territory of the Konotop urban territorial community of Sumy region]. Retrieved from: <https://e-construction.gov.ua/files/restoration/2025-04-01/d90a7979-73b3-453a-9137-46142ed29956.pdf> [in Ukrainian].

23. Rotar, N. (2024). Tematychni paneli krytychnoho diskursu deliberatyvnoi demokratii [Thematic panels on critical discourse of deliberative democracy]. Mediaforum: analytics, forecasts, information management, no. 15, pp. 237–250 [in Ukrainian].

24. U stolytsi zrobyly pershi kroky do stvorennia Hromadskoi asamblei [The first steps towards the creation of the Public Assembly were taken in the capital]. Evening Kyiv. Retrieved from: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/116273/> [in Ukrainian].

25. Kharytoniuk O. (2023). Panel hromadian (panel obywatelski) yak nova forma deliberatyvnoi demokratii. Dosvid Polshchi [Citizens' Panel (panel obywatelski) as a new form of deliberative democracy. The Polish experience]. Politicus, no. 5, pp. 115–121 [in Ukrainian].

Deliberative democracy: international standards and tendencies of development in Ukraine

Andriichuk Tetiana Serhiivna

Ph.D. in Political Science, Senior Lecturer
National University
"Kyiv-Mohyla Academy"
Gryhoriia Skovorody str., 2, Kyiv, Ukraine;
Deputy Head of the Unit of the Secretariat
of the Cabinet of Ministers of Ukraine
Mykhaila Hrushevskoho str., 12/2,
Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0003-3832-6252

The conceptual model of deliberative democracy is one of the ways to strengthen public participation within the framework of representative democracy. Interest in this model is growing both in the world and in Ukraine. At the same time, there is a tendency to standardize approaches to deliberative democracy at the international level. This makes the study of thematic international documents and the identification of opportunities for their implementation in Ukraine relevant. Therefore, the purpose of the article is to study attempts to institutionalize deliberative democracy at the level of international standards and recommendations, as well as relevant processes in Ukraine. The author focused on the standards reflected in the recently adopted documents on deliberative democracy of international organizations and the EU. Attention is also paid to the process of implementing deliberative practices in Ukraine. In particular, normative-value, structural-functional, institutional research methods, as well as methods of analysis, synthesis and forecasting, are used. The article analyzes thematic documents of the OECD and the EU, which are important guidelines for Ukraine, taking into account the submitted application for accession to the OECD and the European integration processes. Special attention is paid to the "first international standard" of deliberative democracy – the Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe. The experience of implementing deliberative practices in Ukraine, which takes place in the difficult conditions of a full-scale war, is analyzed. In particular, the author highlights the first public assemblies in the cities of Zvyahel and Slavutych; a citizen panel in Konotop; planned deliberative discussions in Kyiv and Zhytomyr; defining the task of popularizing deliberative democracy within the framework of the implementation of the National Strategy for Promoting the Development of Civil Society in Ukraine and the European Integration Roadmap on the Functioning of Democratic Institutions. At the same time, factors that may complicate the scaling up of the implementation of deliberation in Ukraine in the near future are identified. In particular, these include the lack of a legislative framework and a systematic approach, limited resources, and dependence on international support.

Key words: deliberative democracy, deliberation, public participation, public assembly, citizen panel.

Дата першого надходження рукопису до видання: 22.08.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 16.09.2025
Дата публікації: 10.10.2025